

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ТА ДОВГОСТРОКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

Олексій БИТЯК, ORCID 0000-0002-4555-4934¹

*¹к.ю.н., кандидат юридичних наук, заступник декана факультету юстиції,
доцент кафедри господарського права НЮУ ім. Ярослава Мудрого*

Кореспондуючий автор: Олексій Битяк, o.yu.bytyak@nlu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто нормативно-правові засади забезпечення ядерної безпеки в Україні. Визначено, що питання ядерної безпеки потребують комплексного науково-правового дослідження з метою формування ефективних нормативних механізмів державного регулювання, стратегічних напрямів підвищення стійкості критичної інфраструктури та забезпечення адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Зроблено огляд науково-теоретичних напрацювань щодо предмету дослідження, які підкреслюють актуальність обраної тематики. Автором проаналізовано норми Закону України «Про національну безпеку», розглянуто сучасні законотворчі тенденції у сфері забезпечення ядерної безпеки. Зокрема досліджені положення проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо впровадження Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки» № 15128 від 3 квітня 2026 року. Зазначено, що прийняття вказаного законопроекту сприяє формуванню цілісного стратегічного документу довгострокового планування і чіткого міжвідомчого механізму взаємодії сил безпеки і оборони, органів охорони здоров'я та цивільного захисту в умовах хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних інцидентів, що є критично важливим в умовах воєнного стану та необхідності посилення національної стійкості, підвищення готовності до реагування на хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні загрози. За результатами проведеного дослідження нормативних засад забезпечення ядерної безпеки в Україні зроблено висновок щодо пріоритетності розвитку сфери ядерної безпеки як складової національної безпеки держави та фундаментального підґрунтя сталого функціонування господарського комплексу України.

Ключові слова: критична інфраструктура, національна безпека, нормативно-правові засади, стратегічне планування, умови воєнного стану, ядерна безпека.

Авторський внесок

Автор виконав роботу самостійно.

Заява про розкриття інформації

Автор не має жодних конкуруючих фінансових, професійних чи особистих інтересів з боку інших сторін.

ВСТУП

Ядерна безпека в сучасних умовах виступає одним з важливих стратегічних пріоритетів політики держави та предметом глобальної відповідальності міжнародного співтовариства, особливо з урахуванням продовження строку дії воєнного стану в Україні, тривання якого створює реальні загрози для функціонування ядерних об'єктів та режиму усєї світової ядерної безпеки. Загалом, ядерна безпека України є не лише національним пріоритетом, а й важливим елементом європейської системи безпеки, Україна виконує свої зобов'язання перед міжнародним

співтовариством, активно співпрацює з міжнародними організаціями та вживає заходів для забезпечення безпеки свого ядерного потенціалу, втім, через складність геополітичної ситуації в регіоні, важливо продовжувати зосереджуватися на питаннях ядерної безпеки та вживати необхідних заходів для підтримки стабільності (Yankovskyi, 2023).

Беручи до уваги зазначене, питання ядерної безпеки потребують комплексного науково-правового дослідження з метою формування ефективних нормативних механізмів державного регулювання, стратегічних напрямів підвищення стійкості критичної інфраструктури та забезпечення адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД

Огляд науково-теоретичних напрацювань має вагоме значення насамперед тому, що дозволяє визначити ступінь наукової розробленості досліджуваної тематики, виявити актуальні проблеми та дискусійні аспекти у сфері дослідження, а також сформулювати основні перспективні напрямки комплексного науково-правового аналізу предмета дослідження.

Отже, зазначимо, що правові питання забезпечення ядерної безпеки вивчалися багатьма дослідниками. Так, Шевченко Н. досліджувала питання міжнародно-правового регулювання захисту об'єктів атомної енергетики як особливої категорії критичної інфраструктури. Авторка дійшла висновку, що існуюча система захисту атомних об'єктів потребує певного оновлення та адаптації, поява нових ризиків вимагає від міжнародної спільноти вдосконалення чинних норм і розроблення дієвих механізмів контролю, здатних гарантувати належний рівень безпеки за будь-яких умов, тому наявний міжнародно-правовий режим у сфері захисту об'єктів атомної енергетики потребує подальшого розвитку та реформування з урахуванням сучасних реалій і зростаючих небезпек, що становлять потенційну загрозу для всього світу (Shevchenko, 2025).

Лесь І. О. здійснено спробу висвітлення генезису міжнародно-правових засобів забезпечення ядерної безпеки шляхом комплексного розгляду правових інструментів у сфері забезпечення мирного використання ядерних матеріалів з метою поглиблення знань та загальних уявлень історії та сфери дії відповідного законодавства, включаючи відповідні зобов'язання, взяті на себе державами, і відповідні конкретні функції, покладені контролюючі органи та держави (Les, 2023).

Розгляду складного взаємозв'язку національного права, права Європейського Союзу та міжнародного права у сфері регулювання ядерної безпеки присвячена наукова праця Kim Fyhr (Fyhr, 2023).

У сучасному науковому дискурсі необхідно відзначити вагомий авторський внесок Шульги М. В., який розглядав проблеми правового регулювання ядерної та радіаційної безпеки, що виникають у процесі експлуатації атомних електростанцій, зокрема радіоактивно забруднених земель та відмічав недосконалість правового механізму відновлення стану таких земель, який не забезпечує комплексного підходу до повернення у безпечне господарське використання радіоактивно забруднених земель, автором наголошено на доцільності розроблення Стратегії повернення до господарського обігу радіоактивно забруднених територій Чорнобильської зони (Shulga, 2024).

Результати наукових розвідок у сфері питань ядерної безпеки підкреслюють актуальність зазначених досліджень та необхідність продовження напрацювань у цьому напрямі.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу статті складає комплекс методів пізнання, що спрямовані на всебічний та об'єктивний аналіз сфери дослідження. Так, при проведенні наукового дослідження автором застосовані методи аналізу і синтезу, узагальнення, моделювання, абстрагування, правового аналізу, монографічний і формально-логічний методи тощо. Використання зазначеної методології

дозволило комплексно розглянути основні аспекти, правові проблеми і перспективні напрями розвитку ядерної безпеки в Україні та сформулювати певні науково-правові висновки.

Метою наукової праці є дослідження нормативних засад ядерної безпеки в Україні, проведення аналізу сучасних тенденцій та виявлення актуальних проблем правового регулювання у зазначеній сфері.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ІХ ОБГОВОРЕННЯ

Висока динаміка суспільно-економічної актуальності енергетичних відносин відповідно актуалізує питання щодо посилення рівня ядерної і радіаційної безпеки, енергонезалежності держави та забезпечення ефективності державного регулювання у сфері використання ядерної енергії (Bytiak, 2025a). Ядерна безпека вимагає глобальних рішень, мережі національних заходів, міжнародних правових угод та добровільних ініціатив, які формують основу комплексної та ефективної глобальної архітектури безпеки (Sokolovska, 2023).

Враховуючи велику роль імперативу забезпечення національної енергетичної безпеки, стратегічні положення реалізації державної політики щодо ядерної енергетики повинні бути направлені на забезпечення надійною енергією споживачів та підтримку розвитку внутрішнього ядерного потенціалу, який має першочергове значення для національної оборони і безпеки (Bytiak, 2025b). Разом з цим Закон України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 № 2469-VIII (Verkhovna Rada of Ukraine, 2018, April 03) не регламентує питань ядерної безпеки у контексті визначення напрямів державної політики, ідентифікації актуальних та потенційних загроз національній безпеці, пов'язаних з виникненням хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних інцидентів та стратегічного й довгострокового планування незважаючи на сучасні безпекові виклики, зокрема пов'язані з військовою агресією Росії проти України, що потребує вдосконалення. За таких умов за доцільне вбачається нормативна регламентація стратегічних засад державної політики у сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, забезпечення узгодженості діяльності органів сектору безпеки і оборони, диференціації основних ризиків та формування ефективної системи моніторингу у зазначеній сфері.

З метою забезпечення сталого функціонування та подальшого розвитку ядерної енергетики, належного виконання міжнародних зобов'язань України у сфері використання ядерної енергії необхідно прискорити процеси вдосконалення норм чинного законодавства, стратегічного планування та розроблення відповідних довгострокових програм (Bytiak, 2025b).

Аналіз міжнародно-правового регулювання ядерної енергетики свідчить про постійне вдосконалення нормотворчості у сфері ядерної безпеки (Haivoronskyi & Levchenko, 2024). У межах досліджуваної проблематики важливим є розгляд сучасних законотворчих тенденцій у сфері забезпечення ядерної безпеки. З огляду на зазначене, доцільним є звернення до положень проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо впровадження Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки» № 15128 від 3 квітня 2026 року. (Verkhovna Rada of Ukraine, 2026a, June 21). Як зазначається у Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо впровадження Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки» (Verkhovna Rada of Ukraine, 2026b, June 21)., необхідність прийняття законопроекту зумовлена потребою формування єдиної, системної та узгодженої державної політики щодо запобігання, виявлення, реагування на хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні інциденти, які становлять зростаючу загрозу національній безпеці України. Чинна нормативно-правова база не містить окремого стратегічного документа, що охоплює всі зазначені сфери та визначає комплекс цілей, завдань, механізмів, індикаторів і відповідальних суб'єктів державної політики. Отже, основною метою законопроекту є удосконалення правового регулювання у сфері національної безпеки України шляхом визначення правових засад розроблення, схвалення та

реалізації Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки, а також уточнення термінології, пов'язаної з хімічними, біологічними, радіологічними та ядерними інцидентами та агентами.

Проектом Закону запропоновані наступні зміни до Закону України «Про національну безпеку України»: регламентується поняття та визначення «Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки» як компоненту національної безпеки та обов'язкового стратегічного документу довгострокового планування; закріплюється термінологія, що пов'язана з хімічними, біологічними, радіологічними та ядерними інцидентами та агентами; визначається порядок розроблення, погодження, затвердження та змістовне наповнення Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки (зокрема у статті 31² «Стратегія хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки»). Разом з цим науково-правовий аналіз змісту вказаного проекту свідчить про доцільність доповнення частини 2 статті 31² нормами щодо визначення механізму реалізації Стратегії та порядку проведення моніторингу і оцінки результатів її реалізації, крім того доречним є закріплення положень щодо управління ризиками у сфері хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки. Також важливою складовою стратегічного планування є забезпечення наукового, науково-технічного, інноваційного та інвестиційного розвитку системи хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки шляхом розроблення та реалізації відповідних проектів та програм.

Таким чином, прийняття вказаного законопроекту сприяє формуванню цілісного стратегічного документу довгострокового планування і чіткого міжвідомчого механізму взаємодії сил безпеки і оборони, органів охорони здоров'я та цивільного захисту в умовах хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних інцидентів, що є критично важливим в умовах воєнного стану та необхідності посилення національної стійкості, підвищення готовності до реагування на хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні загрози.

Також варто наголосити, що аналіз наслідків військових діянь в Україні та їхнього впливу на ядерну безпеку показав, що режим ядерної безпеки повинен розробити практичні рекомендації на операційному рівні, відомі як «аварійні протоколи», ці протоколи визначають дії та відповідальність операторів установок у надзвичайних обставинах, включаючи збройний конфлікт. Розробка таких аварійних протоколів може ґрунтуватися на документах та рекомендаціях, наданих МАГАТЄ, але їх впровадження та дотримання є відповідальністю кожної держави, головною метою протоколів надзвичайних ситуацій є не лише досягнення ядерної безпеки та радіаційного захисту, але й забезпечення цих цілей (Yankovskyi, 2023).

Зрештою, досягнення довгострокового та ефективного вирішення проблем ядерної безпеки, загострених конфліктом в Україні, вимагатиме не лише рішучих правових та політичних заходів, але й інноваційного мислення та стійкої міжнародної співпраці, ситуація вимагає термінової уваги, щоб запобігти будь-якій ескалації, яка може призвести до ядерного інциденту з потенційно катастрофічними наслідками не лише для України, але й для світової спільноти (Teremetskyi et al, 2025).

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного науково-правового дослідження слід зазначити, що сучасні соціально-економічні виклики визначають пріоритетність розвитку сфери ядерної безпеки як складової національної безпеки держави та фундаментального підґрунтя сталого функціонування господарського комплексу України. Умови воєнного стану, пошкодження об'єктів критичної інфраструктури, зростання техногенних загроз зумовлюють потребу у вдосконаленні механізмів нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення ядерної безпеки. Чинне законодавство України з питань національної безпеки потребує подальшої систематизації та імплементації міжнародних стандартів у частині стратегічного планування, управління ризиками, захисту

критичної інфраструктури та координації діяльності органів державної влади у сфері хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки.

Подальшого наукового опрацювання потребують проблематика здійснення дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії та питання реалізації прав власності на об'єкти ядерної енергетики.

REFERENCES

- Bytiak, O. Yu. (2025a). Legal provisions of state policy on nuclear energy in foreign countries: experience for Ukraine. *National interests of Ukraine*, 5(10), 495–504. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5\(10\)-495-504](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5(10)-495-504). [in Ukrainian].
- Bytiak, O. Yu. (2025b). State regulation of nuclear energy: features of legal regulation under martial law. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 2(88), 19–25. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.2>. [in Ukrainian].
- Fyhr, K. (2023). Kelsen in the reactor hall? The complex interrelationship of national law, European Union law and international law in the regulation of nuclear safety. *Studia Prawa Publicznego*, (3) 43, 57–88. <https://doi.org/10.14746/spp.2023.3.43.3>.
- Haivoronskyi, D. A., Levchenko, V. R. (2024). International legal issues of nuclear energy security. *Juridical scientific and electronic journal*, 10, 210–213. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/47>. [in Ukrainian].
- Les, I. O. (2023). The genesis of international legal means of ensuring nuclear safety. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 5, 618–623. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.111>. [in Ukrainian].
- Shevchenko, N. (2025). International legal regulation of the protection of nuclear energy facilities. *Propylaea of Law and Security*, 8, 307–310. <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.82>. [in Ukrainian].
- Shulga, M. V. (2024). Legal regulation of nuclear and radiation safety during operation of nuclear power plants. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 377–382. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.64>. [in Ukrainian].
- Sokolovska, O. (2023). Global nuclear security: current policy emphasis. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*, 1(57), 128–134. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1\(57\).280813](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1(57).280813). [in Ukrainian].
- Teremetskyi, V., Duliba, Y., Borko, A., Voloshanivska, T., Albul, S., Maliar, S. (2025). Ensuring Nuclear Safety in Ukraine in Conditions of War. *Eksplorium*. Volume 46. No. 1, 1046–1057. Retrieved from: <https://eksplorium.com/index.php/journal/article/view/120>.
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2018, April 03). *On the national security of Ukraine* (Law of Ukraine No. 2469-VIII). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2026a, June 21). *On Amendments to the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine» Regarding the Implementation of the Strategy for Chemical, Biological, Radiation and Nuclear Safety* (Draft Law of Ukraine No. 15128). Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69779>. [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2026b, June 21). *Explanatory note to the Draft Law of Ukraine On Amendments to the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine» Regarding the Implementation of the Strategy for Chemical, Biological, Radiation and Nuclear Safety*. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69779>. [in Ukrainian].
- Yankovskyi, S. (2023). Ukraine's nuclear security as a key element of the European security system. *Law. Human. Environment*, 14(3), 102–114. <https://doi.org/10.31548/law/3.2023.102>. [in Ukrainian].

LEGAL AND REGULATORY FRAMEWORK OF NUCLEAR SAFETY IN UKRAINE: STRATEGIC DIRECTIONS AND LONG – TERM PROSPECTS

Oleksii BYTIAK, ORCID 0000-0002-4555-4934¹

¹Candidate of Law, Deputy Dean of the Faculty of Justice, Associate Professor of the Department of Business Law, Yaroslav Mudryi National Law University

Abstract. The article examines the legal and regulatory framework for ensuring nuclear safety in Ukraine. It is determined that nuclear safety issues require comprehensive legal and scholarly analysis in order to form effective state regulatory mechanisms, strategic directions for increasing the resilience of critical infrastructure and ensuring the adaptation of national legislation to European Union standards. The article reviews scholarly and theoretical developments related to the subject matter, which emphasize the relevance of the chosen topic. The author analyzes provisions of the Law of Ukraine «On National Security», current legislative trends in the field of ensuring nuclear safety. In particular, the provisions of the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine» regarding the implementation of the Strategy for Chemical, Biological, Radiation and Nuclear Safety» No. 15128 dated April 3, 2026 are studied. It is noted that the adoption of the draft law will contribute to the formation of a comprehensive strategic document of long-term planning and a clear interdepartmental mechanism for interaction between security and defense forces, health care and civil protection agencies in the event of chemical, biological, radiological and nuclear incidents, which is critical importance in the context of martial law and the need to strengthen national resilience, increase readiness to respond to chemical, biological, radiological and nuclear threats. Based on the results of this legal study of nuclear safety issues in Ukraine, the study concludes that the priority of developing the nuclear safety sector as a component of the national security of the state and the essential basis for the sustainable functioning of the economic system of Ukraine.

Key words: critical infrastructure, national security, regulatory framework, strategic planning, martial law, nuclear safety.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ТА ДОВГОСТРОКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті розглянуто нормативно-правові засади забезпечення ядерної безпеки в Україні. Визначено, що питання ядерної безпеки потребують комплексного науково-правового дослідження з метою формування ефективних нормативних механізмів державного регулювання, стратегічних напрямів підвищення стійкості критичної інфраструктури та забезпечення адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Зроблено огляд науково-теоретичних напрацювань щодо предмету дослідження, які підкреслюють актуальність обраної тематики. Автором проаналізовано норми Закону України «Про національну безпеку», розглянуто сучасні законотворчі тенденції у сфері забезпечення ядерної безпеки. Зокрема досліджені положення проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо впровадження Стратегії хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки» № 15128 від 3 квітня 2026 року. Зазначено, що прийняття вказаного законопроекту сприяє формуванню цілісного стратегічного документу довгострокового планування і чіткого міжвідомчого механізму взаємодії сил безпеки і оборони, органів охорони здоров'я та цивільного захисту в умовах хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних інцидентів, що є критично важливим в умовах воєнного стану та необхідності посилення національної стійкості, підвищення готовності до реагування на хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні загрози. За результатами проведеного дослідження нормативних засад забезпечення ядерної безпеки в Україні зроблено висновок щодо пріоритетності розвитку сфери ядерної безпеки як складової національної безпеки держави та фундаментального підґрунтя сталого функціонування господарського комплексу України. Підкреслено, що чинне законодавство України з питань національної безпеки потребує подальшої систематизації та імплементації міжнародних стандартів у контексті стратегічного планування, управління ризиками, захисту критичної інфраструктури та координації діяльності органів державної влади у сфері хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної безпеки.

Ключові слова: критична інфраструктура, національна безпека, нормативно-правові засади, стратегічне планування, умови воєнного стану, ядерна безпека.

Дата подачі автором: 14.05.2026

Дата прийняття після рецензування: 26.05.2026

Дата публікації: 27.05.2026

Цитувати цю статтю слід: Битяк О. Нормативно-правові засади забезпечення ядерної безпеки в Україні: стратегічні вектори та довгострокові перспективи. *Право та інноваційне суспільство*. 2026. Вип. 1 (26). С. 75–81. [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2026-1\(26\)-8](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2026-1(26)-8).